

mintha a város zajából egy-két órára menekülve egy szép helyen letelepednék s a szabad természetben ősi és jobb lényünknek áldoznánk.

Zlinszky Aladár.

Csokor. (Miskolci antológia.) Eléggé gyakori jelenség nálunk újabban, hogy több szerző összeáll s valamely közös címen együtt adnak ki oly munkát, mely mindnyájuktól közöl mutatóba szemelvényeket. Inkább fiatal, kezdő írók szokása ez, akik egyéb alkalom híján e módon óhajtják a figyelmet magukra és munkásságukra terelni. Nem rossz módszer, mert elvégre az olvasó így könnyebben megközelíthető, mint a rengeteg külön kiadvány útján s megvan a valószínűség, hogy akin a szem megakad, aziránt az érdeklődést továbbra sem váltja fel a közöny.

Ilyen meggondolás alapján jelentek meg előttről vagy húsz évvel a «Holnap» meg a «Bokréta» kötetei, melyeknek kiadói ma már többnyire ismert nevű írók. Nemrégiben tizenegy fiatal erdélyi író tett közzé hasonló gyűjteményt.

A nyilvánosság előtt való jelentkezésnek ez a formája különben azért sem érdektelen, mert az alkalmi szövetségben felül némi elvi jelentőséggel is bírhat; rendszeren olyanok társulnak, kiket bizonyos eszményi törekvés közössége hozott közelebb egymáshoz. Így nézve a dolgot, az efféle gyűjtemények szellemtörténeti adalékul is tekinthetők valamely vidék művelődési állapotához vagy bizonyos művészi irányzat térfoglalásához. A Hajdu Bélától és Bak Jánostól szerkesztett Csokor című antológiát, mely a Miskolcon és környékén élő írókról tájékoztat, sem egyszerű hiúsági ösztön hozta létre. A benne szereplők nagy része ugyanis nemcsak helyi, hanem tágabb viszonylatban sem ismeretlen név (Brücknerné Farkas Gizella, Halasi Andor, Hegyaljai Kiss Géza, Juhász László, Sassy Csaba, Szendrey János, Széman István, Szigethy Ferenc stb.).

Az együttes bemutatkozást a szerkesztők előszava szerint azért látták jónak, mert be akarták bizonyítani, hogy «Miskolcon és környékén olyan izmos írógeneráció él, mely hivatott arra, hogy jelentős tényezője legyen a magyar irodalmi kultúrának». Örömmel állapítható meg, hogy ez a törekvés sikerrel járt. A bizonyítás anyaga, a különböző verses és szépprózai szemelvények s a hozzájuk csatolt élet-

rajzi tájékoztatók valóban meggyőzhetik az olvasót arról, hogy Borsodmegye székhelyén és vidékén számos, figyelmet érdemlő író munkálkodik.

A szerkesztők komoly öntudatossággal, szépírtettség nélkül vallják meg, hogy a kötet egybeállításánál enyhe mértéket alkalmaztak s így az antológia «nem nevezhető szigorú kritikai munkának». Ez természetesen volt az adott helyzetben s az olvasó bizonyára meg fogja bocsátani. Egyik-másik kevésbé kiforrott kísérletért kárpoztást nyújt a kötet egésze, melyben így is több ötletes, jó megfigyelésről, egészséges humorról tanúskodó, sőt olykor mélyenjáró verses és prózai darab van (Damó, Hubay, Geöcze, Lengyel, Mauks, Meskó és Pörnetz nevű szerzőktől). Említést érdemel a kötet írói között Csapó András, aki életrajzi adatai szerint mindössze hat elemi iskolát járt, jelenleg bányamunkás s aki önművelés útján odáig fejlődött, hogy kisebb versein kívül már két színdarabot is írt, melyek közül az egyiket szülőfalujában, Sajókázán sikerrel adták elő. A. B.

Gyulai Pál esztétikája. A Franklin-Társulat «Kultúra és Tudomány» című kiadvány-sorozatában jelent meg a fenti címen egy kis könyv Mitrovics Gyula szerkesztésében. Áfféle Gyulai-breviárium ez s benne szép rendben elosztva a nagy kritikus műveiből kiszemelgetett, esztétikai és kritikai elveket magukba foglaló idézetek. A kötet elején terjedelmes bevezetés, mely rendszerbe önti Gyulai esztétikai nyilatkozatait, végén jegyzetek, melyek kimutatják Gyulai felfogásának összhangját az Arany Jánoséval.

Gyulai nem írt rendszeres esztétikát, sőt esztétikai elmélettel sem sokat foglalkozott; mindamellett kritikai műveiben szétszórta alkalmi nyilatkozatait és elvszerű vallomásai valódi rendszeregyezésben és szerves összefüggésben állnak egymással s az egészséges erkölcsi érzék és ép izlés ugyanazon gyökeréről sarjadnak valamennyien, úgyhogy rendszerbe, egy teljes elméleti egészbe összefoglalásuk korántsem erőszakos művelet, hanem önként kínálkozó, sőt a lelki egészség megnyugtató rendjével egyenest csábító feladat.

Gyulai Pál egyénisége, történeti jelentősége, szabatos kodifikáló stílusa, elveinek mindenkor magasrendű, tiszta emberi világa önmagukban is elegendőképp indokolják Mitrovics szép vállal-

kozását. De ha meggondoljuk, hogy Gyulai Pál nem magábanálló jelensége a maga korszakának, hogy az ő ízlése kora legkiválóbbjaiéval azonos s hogy elveiben a magyar klasszicizmus irodalmi gyakorlata tükröződik mintegy eszmei vetületben: akkor egy hozzáértéssel összeállított Gyulai-breviáriumban a klasszikus magyar nemzeti ízlésnek csaknem a törvénykönyvét láthatjuk és üdvözölhetjük.

Sokan kifogásolják a breviáriumok és szemelvényes kiadások mai divatját, mint fölületességre, felszínes ismeretekre, sőt félműveltségre nevelő üzleti vállalkozást. Igazuk volna, ha ugyanakkor olcsó, teljes kiadásokat szórónak az olvasók ezrei közé, vagy ha ki tudnák mutatni, hogy az a közönség, mely a breviáriumokra veti magát, azelőtt a teljes kiadások mohó olvasója volt s csak ez újabb divat csábította a könnyebb megoldásra, a fölületes szemerkélésre. Nem úgy van! Az ily szemelgető s rendszerint olcsó kiadványok olvasója máskülönbén semmit sem olvasna az illető írótól s még kevésbé róla. Vajon hány *művelt* magyar ember könyvtárában található meg Gyulai Pál irodalomtörténeti és kritikai műveit, hogy az átlag-közönségről ne is szóljak? S vajjon kitől kapom meg Gyulai Pál összes műveit egységes, teljes, végleges igényű kiadásban? S vajjon a tanulóíjúságra nem illik-e gondolnunk?

Ha tehát egészten nem adhatunk, s ha az egészet úgy sem olvassuk, miért ne fogadnók örömmel a szemelvényest, mely elkél s melyet valóban elolvasnak? Nem válik-e hasznára nemcsak egy tanulóknak, hanem bármely igen művelt embernek is, ha e Gyulai-kötetkét végigolvassa, vagy akárcsak még-tovább szemelget benne s egy-egy mélyretapintó axiómán elgondolkodik?

Igenis csak vegyék és olvassák menél többen ezt a Gyulai-idézetekből összeállított esztétikát: bizonyosak lehetünk fölöle, hogy olvasói közül igen sokan csakhamar Gyulai Pál egész műveire fordulnak teljesebb okulás végett. *Telepi Ákos.*

Förster Aurél anekdotái (II.). Az adomák az emberi szellem játékos hajlamának termékei és látszólagos jelentéktelenségük dacára is igen értékes adalékai a népleleknek. Kedveltségük magyarázata, hogy mindig van bennük valami örök emberi, ha egyébe nem, hát az a vidám érzés, mely a más rovására

menő tréfát kíséri. Észrevette ezt már Tóth Béla is, a legnagyobb magyar anekdotagyűjtemény egybeállítója, aki ötkötetes munkája előszavában mindjárt személyhezkötöttségüket és jellemző voltukat is hangsúlyozza. Érdekes volna ez irányban egyszer közelebbről megvizsgálni az idevágó gyűjteményeket s megállapítani, kik azok, akiknek népünk a maga humorának röpke virágait tulajdonítja.

Időrendben nem nagyon messzire mehetnénk vissza a multba, mert az efféle elmésségek gyűjtése a mi irodalmunkban újabb keletű. A régibb időkben a népkönyvek (Salamon és Markalf tréfabeszédei), kalendáriumok és hasonlók szolgáltatták a mai adomáknak megfelelő olvasmányokat s csak a XVIII. században találkozunk először terjedelmesebb gyűjteményekkel. Kónyi János és Andrád Sámuel (1782, 1789.) munkái azonban magyar címük ellenére is csupán németből való fordítások. Szirmay Antal már magyar anekdotákat közöl (1804), de még latin nyelven. A XIX. század első felében számos magyarnyelvű gyűjtemény akad, de közülök épen a nagyobbak, mint Ajtai Sámuel «Tanítva mulattató» (1816) és Döbrentei Gábor két kiadást ért «Karaktert festő» (1826) című anekdotái épúgy idegenből vannak átültetve, mint Kováts Istvánnak az ifjúság számára «Csodálatos állatok kabinetje» címen 1826-ban kiadott gyűjteménye.

Talán Orbán József az első (1831), aki könyve címél már azt meri felírni, hogy «Eredeti meséi és anekdotái». Három évvel később Szikra Miklós «Mit nevezsz?» felírási gyűjteménye már kevésbé hangosan hirdeti eredetét.

A múlt század második felében, bizonyára a nyomasztó közhangulat felerősítésére, egész sora jelenik meg a hasonló természetű kiadványoknak. Ekkoriban tette közzé Jókai is tanulásokban gazdag és becses gyűjtését, «A magyar nép adomái-*st.* Ezt követte aztán több olyan mű, melyeknek tartalmi újszerűségét szerzőik is kiemelik. Ilyenek: Hegedűs Lajosnak a cigányéletből vett frétái (1857), Petres József Ur és Domine (1860) c. könyve és Balogh Lajos Gondúzó-je (1878). Ez utóbbival egy évben jelent meg Bernát Gáspár adomáskötete, melyben a hatvanasévek híres humoristája a maga egészen egyéni színű tréfáit fűzte bokrétába. Vajda János «Magyar